

Declarații ale Bisericii Evanghelice din Germania și ale Bisericii Ortodoxe Române cu privire la bioetică. O analiză comparată într-o perspectivă ecumenică

Pr. Dr. Ispas RUJA*

Rezumat:

Progresul tehnologic din domeniul medical oferă posibilități noi în societatea modernă. Pentru a evita abuzurile în folosirea lor fără discernământ, societatea are nevoie de orientare morală în aceste noi orizonturi. Ea așteaptă o poziție referitoare la aceste cuceriri ale științei medicale, în special de la Biserică. Aceasta își exprimă poziția ei prin documentele bisericești care încearcă să ofere un ajutor în alegerea unei hotărâri etice. Analiza documentelor de bioetică ale Bisericii Ortodoxe Române și ale Bisericilor Evanghelice din Germania, potrivit anumitor criterii, atrage atenția asupra deosebirilor și convergențelor ce există în aceste declarații bisericești, deschizând dialogul spre o voce comună a Bisericilor în acest domeniu al eticii medicale.

Cuvinte-cheie:

bioetică, documente bisericești, ecumenism, principii etice, avort, transplant de organe, eutanasi

Introducere

Societatea modernă aduce mereu provocări noi membrilor săi, care adesea sunt adoptate fără a se reflecta îndeajuns asupra sensului lor. De pildă, se așteaptă din partea medicinei și a cercetării medicale ca anumite boli grele să devină istorie. La rândul lor, noile terapii sunt răspunsul la așteptarea îmbunătățirii condițiilor de viață omenești și a dezvoltării societății moderne a secolului XXI. Acest optimism și această încredere în știință ascund totuși pericolele și problemele pe care le examinează bioetica. Are voie omul să facă tot ce vrea? Această întrebare se adresează justificării acestor posibilități în raport cu însăși viața umană și cu rolul ei pe pământ.

---

* Pr. Dr. Ispas Ruja, Parohia „Sfântul Dimitrie cel Nou”, Dortmund, Germania.

Declarații ale Bisericii Evanghelice din Germania și ale BOR cu privire la bioetică

Bisericile își exprimă pozițiile lor prin declarații și documente, inclusiv pozițiile față de provocările bioeticii. Scopul acestei articole este cercetarea unora dintre aceste poziții și reflectarea asupra posibilităților legate de elaborarea unor viziuni comune sau concordante ale Bisericilor. Vor fi prezentate aici concluziile reflecțiilor și declarațiilor Bisericilor Evanghelice din Germania (pe scurt, EKD) cu privire la teme ale biomedicinii, precum și modul în care EKD oferă acestor probleme complexe o evaluare etică, într-o analiză comparativă cu pozițiile oficiale ale Bisericii Ortodoxe Române (pe scurt, BOR).¹

Analiza acestor texte urmărește identificarea unor asemănări și deosebiri și posibilitatea valorificării unor abordări specifice din cealaltă Biserică. Ca o Biserică ieșită de curând dintr-un regim totalitar, Biserica Ortodoxă Română are mai puțină experiență în acest domeniu, așa încât ar putea privi/considera pozițiile EKD ca un exemplu de răspuns la provocările bioetice. În acest sens, un prim beneficiu al unei astfel de analize ar fi explorarea posibilităților unei bioetici ecumenice. Un al doilea beneficiu ar fi încurajarea celor două Confesiuni în elaborarea unor soluții comune sau convergente. În astfel de străduințe comune s-ar putea găsi și posibilități ale apropierei Bisericilor. Ambele Biserici pot câștiga din această comparație posibilitatea adâncirii propriei tradiții morale și, totodată, apropierea într-un dialog ecumenic, urmând unui scop comun, acela de a da glas unei singure voci a creștinismului în dezbaterile bioetice mondiale și de a promova o etică creștină, călăuzită de valorile Evangheliei, în locul aderării la diverse orientări etice liberale, autonome sau neoconservatoare. Ele pot și trebuie să mărturisească cât sunt de importante viața omenească și persoana umană: să vorbească despre starea de creatură ca răspuns la relativizarea și la exagerata biologizare a omului prin intermediul noilor posibilități ale tehnologiilor biomedicale.

Asemănări și diferențe instituționale

Documentele în discuție au apărut în perioada 1987-2008, în cazul EKD, și în anii 2004 și 2005, în cazul BOR. În continuare, le voi examina în această ordine. Recurgând la schema clasică a lui Hermann Gunkel, părintele criticii formale, care analizează un text pe baza a trei criterii, și anume: după formă, după conținut și după locul instituțional al textului, voi identifica locul textului în contextul bisericesc (*Sitz*

---

¹ Analiza extinsă a textelor EKD, precum și a celor trei documente ale BOR cu privire la avort, transplant de organe și eutanasiile a fost efectuată în cadrul tezei noastre de doctorat „Reacția Bisericilor cu privire la problemele bioetice în Republica Federală Germania și România. O comparație”, susținută la Facultatea de Teologie Evanghelică, Universitatea din Marburg. Materialul de față reia cu mici modificări, cu acordul editurii, capitolele 5.1, 5.2 și 6 ale acestei lucrări. Vezi Ispas Ruja, *Die kirchliche Reaktion zu den bioethischen Probleme in der BRD und in Rumänien. Ein Vergleich*, EB Verlag, Berlin, 2015.

im Leben), pentru a determina locul instituțional, și prin aceasta, precizarea intenției și funcției pe care acesta o are.

Aspectele instituționale ale textelor, în speță ale EKD, apar în special în „Cuvântul înainte” și în „Introducerea” lor, unde se prezintă motivul redactării lor și al scopului pe care îl urmăresc. De asemenea, prezentarea autorilor oferă indicii cu privire la relevanța, la extensiunea și la importanța unei teme. Pentru analiza aspectelor formale și instituționale ale publicațiilor bisericești sunt importante mai multe elemente, care vor fi prezentate în această analiză.

Un element care caracterizează aspectul formal este intenția cu care o instituție redactează un anumit document. Cele mai multe texte ale EKD au apărut ca răspuns direct la diversele probleme pe care le-a produs dezvoltarea recentă a medicinei. Ele se referă adesea la propuneri juridice concrete, la propuneri legislative sau la modificări ale unor legi și încearcă să influențeze sfera politicului, dacă nu direct, cel puțin prin invitație la dialog și la reflecție. Astfel de documente au apărut și în BOR, în special poziția cu privire la avort și cea despre transplantul de organe, pentru că a fost foarte importantă poziția Bisericii Ortodoxe pentru situația reglementării juridice a acestor probleme în România la vremea respectivă.² Alte texte prezintă poziția de bază a Bisericilor cu privire la provocările bioeticii, cum este, de exemplu, „*Gott ist ein Freund des Lebens*”,³ fără ca ele să fie concepute ca un răspuns direct la un context concret al societății. Totuși, ele oferă criterii și puncte de orientare importante pentru o judecată morală și sunt pentru o poziție pro sau contra, în funcție de tema tratată și încearcă să miște societatea și decizia politică în această direcție.

Autorii documentelor bisericești despre aceste teme sunt membrii comisiilor constituite de către organele de conducere ale Bisericii și, de obicei, numele lor sunt publicate la sfârșitul textelor. Acesta este și cazul textelor EKD, unde se face cunoscut cercul autorilor, pe când în textele BOR ei nu sunt numiți în mod explicit, dar componența comisiilor locale de bioetică este publică, iar membrii lor sunt și autorii textelor.

Pe baza prezentării cercului de autori se poate constata interdisciplinaritatea acestor comisii. Pentru a purta un dialog cu societatea, bisericile trebuie să înțeleagă situația medicală concretă și pe cea juridică și abia apoi să aducă propriile argumente teologice pentru stabilirea unei poziții; din această cauză sunt necesare comisiile de etică interdisciplinare.

---

² Numărul mare de avorturi a determinat BOR la o reacție încă în 1997. Vezi capitolele 2.2 și 4.1.2 ale lucrării citate.

³ Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland/Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (Hg.), *Gott ist ein Freund des Lebens. Herausforderungen und Aufgaben beim Schutz des Lebens*, Gemeinsame Erklärung des Rates der EKD und der DBK (1989), Sonderausgabe, Paulinus-Druckerei GmbH, Trier, 2000.

Declarații ale Bisericii Evanghelice din Germania și ale BOR cu privire la bioetică

Calitatea unui text de poziție oficială a Bisericii depinde de elaborarea și de hotărârea organelor bisericești de conducere. Acest lucru îi oferă unui document importanță în propria Biserică și în societate. Așa cum observă Stefanie Schardien, rolul și importanța unui document depind de structura eclesiologică a Bisericii respective.⁴

Sinodul EKD aprobă după o analiză temeinică, publicarea unui text și-i acordă prin aceasta rolul unui document de lucru, al unui ajutor spre orientare etică. În aceeași manieră analizează și discută Sfântul Sinod al BOR fiecare document de lucru propus, rezultat al lucrărilor comisiilor de bioetică și, în urma dezbaterilor, textul final este aprobat și publicat ca poziție oficială a BOR. În perspectiva comparativă abordată, în acest punct se pune problema autorității învățătoarești a organelor de conducere a respectivei Biserici, anume care este autoritatea teologică a acestora.

Referitor la documentele EKD și, de asemenea, la unele texte comune ale Conferinței Episcopilor Germani (DBK), romano-catolici, și ale EKD, se ridică problema existenței unui Magisteriu ca instituție în EKD. Desigur, în Biserica Evanghelică nu există un Magisteriu asemenea celui din Biserica Romano-Catolică, pentru că doar Cuvântul lui Dumnezeu (*sola Scriptura*) este autoritatea supremă pentru ea. În Biserica Evanghelică este valabilă libertatea de conștiință și a competenței decizionale morale a fiecăruia, poziție ce se deosebește foarte puternic de cea romano-catolică.⁵

Această înțelegere, potrivit căreia Cuvântul lui Dumnezeu are întâietate în raport cu învățătura Bisericii, este prezentă azi atât în Biserica Romano-Catolică, cât și în cea Ortodoxă, ceea ce constituie un punct comun pentru dezvoltarea unui dialog și a unei Bioetici ecumenice. Despre acest lucru dă mărturie cu multe exemple și textul „Dumnezeu este un prieten al vieții”. În prezentarea memoriilor, ca și categorii a publicațiilor bisericești, au fost prezentate ca elemente de autoritate teologică conformitatea cu Sfânta Scriptură (*Schriftgemäßheit*) și conformitatea cu realitatea obiectivă (*Sachgemäßheit*).

Valorizarea conștiinței și a libertății de conștiință sunt specifice Protestantismului și sunt strâns legate de învățătura cu privire la preoția generală a credincioșilor. Omul stă nemijlocit în fața lui Dumnezeu și este în conștiința lui eliberat și îndreptat (răscumpărat) de către Dumnezeu. Profesorul Hartmut Kreß afirmă că hotărârile

---

⁴ Stefanie Schardien, *Sterbehilfe als Herausforderung für die Kirchen. Eine ökumenisch-ethische Untersuchung konfessioneller Positionen*, Gütersloher Verlagshaus, 2007, p. 425.

⁵ Vezi Diradur Sardaryan, *Bioethik in ökumenischer Perspektive. Offizielle Stellungnahmen der christlichen Kirchen in Deutschland zu bioethischen Fragen um den Anfang des menschlichen Lebens im Dialog mit der orthodoxen Theologie*, Berlin, Logos-Verlag, 2008, S. 64 și H. Kreß, „Gemeinsame Erklärungen der katholischen und evangelischen Kirche zur Ethik. Verbindliche Lehre oder argumentative Wertorientierung?“, *Zeitschrift für Evangelische Ethik* 45 (2001), p. 126.

sinodale și bisericești nu au o calitate constrângătoare, obligatorie a credinței și conștiinței.⁶ Ceea ce este normativ, obligatoriu, este așa doar în virtutea evidenței sale. Toate textele Bisericii Evanghelice sunt tratate în acest fel, chiar și memoriile ș.a.m.d. Prin aceasta posibilitatea de a pune la îndoială, de a cerceta critic învățătura creștină este o dogmă de bază a Protestantismului,⁷ aspect ce constituie în același timp un punct forte al lui, deoarece prin aceasta există posibilitatea participării active a membrilor Bisericii la afirmațiile bisericești, noua lor interpretare și comunicarea învățăturilor creștine.⁸

Importanța memoriilor în spațiul public nu trebuie neglijată sau înțeleasă greșit, pe baza puterii lor autoritative.⁹ Un rol important, pentru o mărturie ecumenică în dezbateră bioetică, îl au aplicabilitatea și obligativitatea declarațiilor bisericești. Ambele aspecte instituționale depind, așa cum am menționat mai sus, de înțelegerea eclesiologică a fiecărei Biserici și de relațiile cu celelalte Biserici.¹⁰ Chiar și documentul redactat de Biserica Romano-Catolică și de Consiliul Ecumenic al Bisericilor despre dialogul ecumenic¹¹ cu privire la întrebările etice și morale a identificat în acest punct un potențial conflictual, pentru că în Bisericile Creștine există diferite modele de autoritate.

În ceea ce privește declarațiile comune ale Bisericilor Evanghelice din Germania (EKD) și a Conferinței Episcopilor Germani (DBK) este de reținut din punct de vedere instituțional că concepția eclesiologică și pretenția valabilității declarațiilor bisericești ale DBK sau EKD diferă fundamental. O etică ecumenică trebuie, din acest punct de vedere, să convingă prin puterea argumentativă și printr-un consens obiectiv.

În BOR aplicarea unui document este determinată de autoritatea învățătoarească. Regulamentul de organizare a BOR prevede acest lucru în descrierea atribuțiilor Sfântului Sinod, deoarece el este organul care poate preciza poziția oficială a Bisericii

---

⁶ *Ibidem*, p. 127.

⁷ W. Huber, *Konflikt und Konsens. Studien zur Ethik der Verantwortung*, München, p. 16.

⁸ H. Kreß, p. 128. La observația din partea teologilor romano-catolici cum că în istoria Bisericii au existat momente în care credința evanghelică a fost fixată explicit, adică, de fapt, că există un Magisteriu al Bisericilor Evanghelice, se poate adăuga că acesta nu este concentrat într-o persoană; vezi Sardaryan, p. 64, și Campenhausen A., 1995: *Staat und Kirche unter dem Grundgesetz*, Hannover, 2. Aufl., p. 71.

⁹ „Kirchenamt der Evangelischen Kirchen in Deutschland, Aufgaben und Grenzen kirchlichen Äußerungen zu gesellschaftlichen Fragen”, în *Denkschriften der EKD*, 1970, Nr. 32, Nr. 37 Gütersloh, Band I/1,2 1981.

¹⁰ S. Schardien, p. 413.

¹¹ Vezi „ÖRK/Römisch-Katholischen Kirche 1996: Der ökumenische Dialog über ethisch-moralische Fragen: Potentielle Quellen des gemeinsamen Zeugnisses oder der Spaltung”, *Ökumenische Rundschau* 45, 1996, p. 355-370.

cu privire la problemele doctrinare și la cele din societate.¹² Activitatea Comisiilor de Bioetică ale BOR este aprobată și publicată doar după analizarea și acceptarea ei în ședințele de lucru ale Sfântului Sinod. Acest lucru reprezintă un factor important în păstrarea consensului și a unității etice și teologice în cadrul poziției cu privire la provocările Bioeticii, atât față de celelalte Biserici Ortodoxe, cât și de-a lungul timpului în conformitate cu Tradiția Bisericii.

Aceasta este o diferență semnificativă, în comparație cu textele EKD, unde cu privire la diferite probleme există mai multe păreri, ca de exemplu în textul: „În duhul iubirii să prețuim viața”¹³, unde s-a pus problema dacă toți embrionii umani sunt considerați oameni, deși Camera pentru Responsabilitatea Publică, organism consultativ al organelor de conducere ale EKD, format din experți în diverse domenii, încearcă să clarifice și să depășească aceste păreri diferite.

Încă o trăsătură specifică declarațiilor ortodoxe este faptul că între textele oficiale și pozițiile teologilor există o mare concordanță. Acest lucru are mai multe motive, în primul rând, pentru că între învățătură și practică în Biserica Ortodoxă nu există despărțire. În etosul ortodox principiile morale sunt formulate pe baza credinței, întrucât Biserica și teologia, dogmatica și etica, doctrina și viața nu doar că sunt de nedespărțit, ci aproape se identifică una cu cealaltă.¹⁴

Pe de altă parte, este demnă de menționat participarea și activitatea teologilor ortodocși care se ocupă cu problemele bioetice în cadrul comisiilor de etică ale BOR. De asemenea, există o mare receptivitate în România față de lucrările specialiștilor ortodocși în bioetică, precum H.Tr. Engelhardt jr sau Pr. John Breck, ale căror poziții se regăsesc în discuțiile și în munca comisiilor de bioetică ale BOR. Trebuie subliniat

---

¹² „Art. 14 – Atribuțiile Sfântului Sinod sunt: a) păstrează unitatea dogmatică, liturgică și canonică în Biserica Ortodoxă Română, precum și comuniunea cu întreaga Biserică Ortodoxă; b) examinează orice problemă de ordin dogmatic, liturgic, canonic și pastoral-misionar, pe care o soluționează în conformitate cu învățătura Bisericii Ortodoxe și hotărârile ei, potrivit Sfințelor Canoane, asupra problemelor bisericesti de orice natură; [...] e) exprimă poziția oficială a Bisericii Ortodoxe Române asupra proiectelor de acte normative ale Statului referitoare la activitatea cultelor, la învățământul teologic și religios, la asistența socială și religioasă, la patrimoniul cultural-național, în special cel bisericesc, precum și în alte domenii de interes bisericesc și social; [...] i) exprimă poziția oficială a Bisericii Ortodoxe Române în probleme de interes general ale societății”; *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* (accesibil on-line aici: http://patriarhia.ro/images/documente/statutul_bor.pdf).

¹³ Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland (Hg.): *Im Geist der Liebe mit dem Leben umgehen. Argumentationshilfe für aktuelle medizin- und bioetische Fragen. Ein Beitrag der Kammer für Öffentliche Verantwortung der Evangelischen Kirche in Deutschland* (EKD-Texte 71), Hannover, 2002.

¹⁴ S. Schardien, *Sterbehilfe als Herausforderung für die Kirchen. Eine ökumenisch-ethische Untersuchung konfessioneller Positionen*, p. 426.

însă că activitatea teologică, dezvoltarea criteriilor și pozițiilor etice în Ortodoxie e validată și recunoscută de către Biserică, și nu invers. În acest sens, Sfânta Tradiție joacă un rol hotărâtor în dezvoltarea Teologiei Ortodoxe. Din această cauză lucrările eticienilor ortodocși se distanțează foarte puțin și stau rareori în opoziție cu documentele oficiale ortodoxe.

Între aspectele instituționale se numără și receptarea documentelor. În această perspectivă, Bisericile au încercat prin mijloace formale și prin diferite argumente ca documentele să aibă o cât mai mare răspândire, nu doar printre proprii credincioși, ci și în cadrul întregii societăți.

Se poate recunoaște ușor, așa cum a făcut-o Schardien, că modalitatea publicării în mediile de informare în masă a influențat puternic amploarea receptării, precum și accesul la aceste texte.¹⁵ Internetul joacă un rol important, deoarece documentele sunt disponibile cu ușurință oricând și oricărui cititor. În mod firesc, receptarea textelor depinde și de statutul acestora, de cele mai multe ori cele mai discutate și utilizate texte sunt cele emise de organele de conducere ale Bisericii. Când pe lângă titlu apare și mențiunea „poziția oficială” sau „îndrumări”, atunci interesul pentru acele texte crește.

Legat de aspectele instituționale ale producției acestor documente se pot ivi și unele probleme, iar această analiză poate contribui la simplificarea procedurilor de redactare și publicare a luărilor de poziție bioetice, prin prezentarea punctelor mai slabe sau mai tari, precum chestiunile prezentate mai sus. Ceea ce pot învăța Bisericile una de la cealaltă este identificarea factorilor care ar putea accelera elaborarea și publicarea unor poziții sau ar putea contribui la despășirea dificultăților din cadrul comisiilor etice, ca, de exemplu, compoziția, interdisciplinaritatea, experiența legată de o anumită temă ș.a.

Activitatea Bisericilor în acest domeniu este foarte importantă, în ciuda greutăților inerente, pentru că există un interes major față de ceea ce au de spus Bisericile cu privire la provocările etice din societatea modernă. Permanent se consultă poziția Bisericii, fie în Germania, fie în România, de către politicieni, de către stat sau de alte organizații și, nu în ultimul rând, de către membrii fiecărei biserici. O reacție a Bisericii este așteptată și se cere nu doar o îndrumare în anumite cazuri particulare sau pentru a formula o sentință morală, ci statul și organismele politice vor să afle poziția oficială a Bisericii. Tocmai din acest motiv, ele trebuie să continue munca lor și s-o dezvolte în dialog cu celelalte Biserici, pentru că doar așa va exista un grad mai mare de succes în aplicarea și implementarea anumitor proiecte de legi sau a altor recomandări din partea statului cu privire la protecția vieții umane. Acesta este rolul Bisericii de instituție care oferă sens și semnificație, așa cum scrie Schardien,¹⁶ și de

---

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ *Ibidem*, p. 427.

această calitate trebuie să facă uz Bisericile, pentru că judecățile morale pe care le mijlocesc prin reflecția lor sunt relevante și exemple pentru dezvoltarea societății.

Asemănări și diferențe de conținut etic

În continuare, vom urmări ce anume spun documentele despre bioetică ale EKD și ale BOR, după ce am arătat cum se exprimă ele, în ce formă și cum lucrează instituțiile care le editează.

Aici vor fi prezentate, pe baza analizei efectuate asupra textelor și temelor declarațiilor ambelor Biserici, elemente importante de conținut, care caracterizează poziția fiecărei Biserici. Aceste rezultate vor fi prezentate nu după confesiune, ci după anumite teme și aspecte. Pe baza acestora se vor dezbate asemănările și deosebirile, astfel încât să avem o perspectivă pentru a medita la șansele sau dificultățile unei bioetici ecumenice.

Pe baza celor trei teme care sunt subiectul documentelor alese pentru analiză, anume avortul, transplantul de organe și eutanasia, ne putem întreba dacă în pozițiile Bisericilor se pot găsi puncte comune. Se găsesc ambele confesiuni pe aceeași parte a baricadei sau prezintă fiecare poziții diferite? Pe scurt, răspunsul este că ambele Biserici au o poziție de bază comună în cele trei teme, deși pot avea puncte de plecare diferite în argumentare și în cazuri concrete, în special în cazurile de conflict etic pot prezenta păreri diferite.

a. Poziția cu privire la întreruperea de sarcină (avort)

Textele EKD se exprimă toate pentru protecția vieții copilului nenăscut și pledează pentru aceasta în acord cu demnitatea umană, cu respectarea ei și în legătură cu noțiunea de persoană umană. Acestea sunt argumente teologico-antropologice importante, care caracterizează poziția ambelor Biserici în toate dezbaterile bioetice; acesta este un leitmotiv, pentru a pune sub protecție viața umană, de la începutul ei până la sfârșitul ei.

Textul evanghelic „Despre respectul pentru viață” consideră avortul ca fiind uciderea vieții umane și cere protejarea embrionului atât *in vivo*, cât și *in vitro*.¹⁷ În timp ce în EKD coexistă două păreri cu privire la începutul vieții umane, în documentul corespunzător despre avort al BOR acest început este definit foarte clar. Acesta este tocmai momentul fecundării.

Textele cu privire la această temă tratează și cazurile conflictuale, în care viața mamei stă împotriva vieții copilului și încearcă, pe de o parte, să susțină protejarea

---

¹⁷ Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland (Hg.): *Zur Achtung vor dem Leben. Maßstäbe für Gentechnik und Fortpflanzungsmedizin. Kundgebung der Synode der EKD*. (EKD Texte, Nr. 20), Hannover, 1987, III.6.

embrionului împreună cu mama, și nu împotriva ei, iar pe de altă parte țințesc întotdeauna la acceptarea noii vieți, chiar când aceasta pare greu de realizat.

Pentru Biserica Ortodoxă avortul este un mare păcat și este considerat crimă, încă de la început, pornind de la textele scripturistice relevante, de la canoanele Sfinților Părinți, așa cum reiese clar din analiza poziției BOR.¹⁸ Ambele Biserici au elaborat în textele lor mai multe recomandări și propuneri, pentru ca societatea să poată îmbunătăți protejarea copilului nenăscut și a demnității mamei, pentru ca numărul de întreruperi de sarcină să scadă, pentru a asigura viitorul familiei și al întregii societăți.

Textele Bisericii Evanghelice care se ocupă cu această temă tratează și alte aspecte ale începutului vieții umane, cum ar fi: statutul moral al embrionului, fecundarea *in vitro*, diagnosticul prenatal și postnatal, clonarea și cercetarea pe embrioni. Preluarea acestor aspecte în dezbaterile bioetice ne arată gradul înalt al preocupării societății și a Bisericii cu aceste probleme, precum și eforturile din partea Bisericii de a oferi o orientare etică în astfel de cazuri. Aceste provocări nu constituie subiectul acestui articol, dar faptul că ele au fost percepute de către Biserică și stau deja pe agenda comitetelor și a comisiilor de etică este un semn al unui mare angajament social al EKD. Și din studiul lor poate învăța o altă Biserică și prin aceasta poate câștiga un avans în alcătuirea unui răspuns propriu.

Un avantaj al textelor EKD sunt recomandările teoretice și, în parte, practice, precum și măsurile propuse în legătură cu această temă, așa cum se regăsesc ele în declarația comună „Dumnezeu este un prieten al vieții”, ca, de exemplu, creșterea responsabilității partenerilor în viața sexuală și consilierea femeilor care au avortat și a familiilor lor. În această declarație comună sunt tematizate centrele de consiliere ale Bisericii Evanghelice și ale Bisericii Romano-Catolice, ca parte a sistemului de consiliere obligatorie impusă de stat. Pe lângă acestea, mai amintim și propunerile pentru clasa politică și cea juridică pentru întărirea sau modificarea măsurilor legale în favoarea protejării copiilor nenăscuți. Aceste aspecte nu se regăsesc mai deloc în poziția BOR cu privire la avort, ci toată munca de consiliere post-avort este lăsată pe seama duhovnicilor și a preoților.¹⁹

Ceea ce tematizează în plus ambele Biserici sunt cazurile conflictuale, care pot apărea în legătură cu sarcina unei femei. EKD le are premanent în evidență, iar datorită slăbiciunii omenești, precum și a păcătoșeniei oamnelor nu le condamnă cu

---

¹⁸ *Poziția oficială despre avort a BOR*, Cap. 4.1.2., <http://patriarhia.ro/avortul-78.html> (11.7.2019).

¹⁹ În documentul despre avort se vorbește la sfârșit despre rolul educației, a corectei înțelegeri a vieții de familie și a sexualității, precum și despre îmbunătățirea situației femeii în societatea românească, propunându-se ca în aceste situații rolul preotului să se diversifice, fără a se face recomandări sau propuneri practice. *Vezi Poziția oficială despre avort a BOR.*

duritate, ci se încearcă ajutarea persoanelor în cauză și încredințarea lor, că și în momentele grele ale vieții harul lui Dumnezeu se face simțit și lucrează.

BOR a recomandat în cazurile conflictuale aplicarea principiului economiei și prin aceasta poziția ei se deosebește de cea a poziției Bisericii Ortodoxe Ruse sau a Bisericii Ortodoxe Grecești, așa cum observă și Sardaryan.

b. Poziția față de transplantul de organe

EKD are o atitudine pozitivă față de transplantul de organe și îl consideră ca un semn al dragostei față de aproapele. Această perspectivă trebuie păstrată și în raport cu riscurile și cu problemele juridice și etice pe care transplantul le presupune. Această procedură medicală determină în cazul unui donator viu puține obiecții, pentru că acesta își poate exprima singur acordul. În cazul unui donator muribund sau al unuia aflat în moarte cerebrală crește complexitatea factorilor care contribuie la o decizie etică și care să poată facilita un transplant fără presiuni sociale sau economice.

EKD lasă pe seama medicinei constatarea morții unui om, iar în problema morții cerebrale, ea vede în moartea întregului creier momentul debutului morții omului.²⁰ Aceeași poziție o susține și textul românesc, deși această afirmație a devenit motiv de critică în cercurile teologice din România.²¹ Marele pericol constă în faptul că această echivalare sau identificare a morții cerebrale cu moartea omului conduce spre o viață înțeleasă doar din perspectiva autonomiei, prin reducția persoanei la conștiința și la voința ei liberă.

Atât în BOR, cât și în EKD se accentuează caracterul voluntar al donării de organe și scopul de a oferi și a încuraja o distribuire a organelor rațională și bazată pe criterii echitabile. Ambele confesiuni au în vedere și respectarea demnității de persoană umană a celui decedat.

În textul EKD cu privire la transplantul de organe s-a vorbit despre legătura duh-creier, prin aceasta legându-se viața spirituală în mod exclusiv de funcțiile creierului. Prin folosirea noțiunii de duh documentul intră în domeniul antropologiei creștine.

Sensul vieții, mai exact în acest caz, sensul vieții prelungite prin transplant, este interpretat prin argumente biblice într-o perspectivă creștină și, totodată, descris în raport cu respectul față de trupul celui decedat, care este templul al lui Dumnezeu.

Aceste puncte de vedere nu stau în calea unui transplant, atunci când acesta se desfășoară într-un cadru medical, juridic și etic, ci dimpotrivă, acest procedeu medical este văzut atât de EKD, cât și de BOR ca un semn al dragostei față de omul aflat în

---

²⁰ *Gott ist ein Freund des Lebens*, p. 104.

²¹ Vezi obiecțiile lui Moldovan Sebastian în Moldovan Sebastian, „Observații la proiectul de document al Sfântului Sinod cu privire la transplantul de organe”, *Anuarul Facultății de Teologie Andrei Șaguna din Sibiu 2014-2015 (XV)*, Sibiu, 2018, p. 76-88.

primejdie. Un alt lucru comun celor două Biserici poate fi văzut în efortul de a-și încuraja proprii membri să devină donatori de organe.

Dragostea oferă baza pentru orice donare de organe și ea trebuie să aducă ambii actori, donorul și primitorul, într-o comuniune plină de dragoste, după modelul Bisericii. Sebastian Moldovan semnalizează un mic detaliu în poziția BOR despre transplant, și anume nu doar angajarea donorului este un semn al dragostei, ci și recunoștința primitorului reprezintă împărtășirea aceleași iubiri.²²

Moartea are mai multe înțelesuri pentru creștini, are mai multe fațete și se poate observa pe baza analizei textelor că ambele confesiuni au în vedere aspectul duhovnicesc al morții, atunci când ele reflectă asupra sensului posibilităților terapeutice ale medicinei prin transplantul de organe, ca acesta să rămână în lumina păstrării comuniunii omului cu Dumnezeu, în lumina mântuirii omului.

c. Poziția față de eutanasi

Ambele Biserici resping formele directe și active ale eutanasi

Un alt punct de convergență este credința în lucrarea mântuitoare și în Învierea Domnului Iisus Hristos și în consecințele care rezultă din ele pentru viața oamenilor, adică a faptului că orice ajutor înseamnă ajutor pentru viață. Spre aceste concluzii se apropie ambele Biserici în felul propriu fiecăreia, dar ele urmăresc același scop, deschiderea spre viața veșnică a oamenilor care se află în ultima fază a vieții.

Deosebirea dintre cele două confesiuni constă în abordarea situațiilor limită referitoare la suferința mare a celor muribunzi sau în cazul unei cereri de eutanasiere din partea celui bolnav.

Cu privire la eutanasi

BOR prezintă o claritate în hotărârile ei, care se orientează în funcție de interzicerea sau permisiunea anumitor acțiuni, pe când EKD se concentrează pe starea conflictuală a situațiilor în cauză.²⁴ Poziția despre eutanasi

---

²² Documentul românesc adaugă și aceea că transplantul de organe să își aibă „împlinirea în iubirea celui care primește”; vezi Moldovan Sebastian, „Transplantul de organe și argumentul creștin-ortodox al iubirii”, în *Revista Română de Bioetică*, 7 (2009), nr. 4, p. 89.

²³ S. Schardien, *Sterbehilfe als Herausforderung für die Kirchen. Eine ökumenisch-ethische Untersuchung konfessioneller Positionen*, p. 434.

²⁴ *Ibidem*, p. 437.

formă de eutanasiere, atât pe cea pasivă, cât și pe cea indirectă, nefăcând nicio diferență între cineva care provoacă moartea cuiva și cineva care își așteaptă moartea și care prin deconectarea aparatelor nu se mai opune procesului morții.

d. Tipul și modul argumentației

Ambele Biserici folosesc în special împotriva formei active a eutanasiiei, ca și împotriva altor măsuri de legalizare a unor proceduri medicale, argumente de tipul „panta alunecoasă” și „barajul rupt” (de pildă, „principiul dominoului sau avalanșei”), ca să semnalizeze pericolul pe care unele posibilități medicale îl aduc cu ele. Aceste argumente sunt puternice, pentru că ele au ca scop interzicerea completă a unor astfel de acțiuni medicale.

„Panta alunecoasă” desemnează o dezvoltare negativă care apare pe nesimțite și cu mare probabilitate în urma unei acțiuni sau a unei decizii de natură etică. Argumentul „barajului rupt” desemnează o schimbare socială uriașă și imediată, o mutare necontrolată a unor limite etice în context social. Un exemplu clasic în folosirea acestui argument este respingerea eutanasiiei active, adversarii ei din Germania motivând această respingere pe baza legalizării eutanasiiei în Olanda și a urmărilor ei fatale.²⁵

Potrivit ambelor argumente, asemenea dezvoltări sunt și ireversibile, din care cauză ele pun în prim-plan urmările catastrofale, mai ales din perspectivă calitativă.²⁶ Acestor argumente li s-ar putea opune afirmația că dezvoltarea abaterii morale anticipate nu a avut în realitate loc. Însă Bisericile consideră societățile europene ca fiind prea slabe față de ispita abuzurilor sau în a controla juridic situațiile în cauză. Tocmai din acest motiv Bisericile accentuează funcția lor de paznici și rolul lor de protectoare a demnității umane în societate.²⁷ Datorită acestei atitudini, argumentele mai sus amintite sunt folosite în dezbaterile bioetice.

Alte temeuri care susțin pozițiile Bisericilor în raport cu problemele bioeticii le oferă argumentele biblice. Citatele și imaginile biblice sunt folosite ca *dicta probantia* și, din multitudinea de texte, cele mai folosite sunt cele din teologia creației, în special pentru a întemeia protejarea vieții și dependența oamenilor față de Dumnezeu, precum și a scoate în evidență anumite atitudini morale cu privire la aspecte de bază ale existenței umane. O trăsătură pozitivă este numărul și diversitatea citatelor biblice, ceea ce evită pericolul folosirii citatelor biblice standard, oferind totodată o paletă largă de aspecte spre reflexie.

Ca punct de critică se poate numi aici neintegrarea temelor teologice centrale în legătură cu Sfânta Scriptură, ca, de exemplu, a temei învățaturii despre justificarea din

---

²⁵ *Ibidem*, p. 434.

²⁶ *Ibidem*, p. 34.

²⁷ *Ibidem*.

declarațiile EKD, temă care este folosită sub diferite aspecte, fără ca să fie pusă în legătură cu locul ei clasic din Epistola către Romani 3, 28. Pentru Schardien acest lucru este un bun exemplu „cum poate fi pierdut profilul confesional”.²⁸ A nu se uita faptul că în comparație cu declarația comună EKD – DBK, „Dumnezeu este un prieten al vieții”, cea mai importantă declarație evanghelică, „În duhul iubirii să tratăm viața”, nu conține niciun citat biblic, ceea ce pentru un text teologic pare un lucru deconcertant.

Schardien constată în textele EKD o mare utilizare a motivelor și temelor biblice, asupra cărora se reflectă în detaliu și după metoda istorico-critică și care sunt integrate în argumentație, iar în textele Bisericii Romano-Catolică și Ortodoxă o utilizare punctuală, fără o reflexie semnificativă asupra citatelor biblice, suficientă ca să susțină argumentele principale.²⁹

În special în declarațiile comune ale Bisericii Romano-Catolice și EKD, Sfânta Scriptură are o poziție importantă și funcționează ca sursă comună a argumentării teologice. Același rol al Sfintei Scripturi se poate constata și în textele ortodoxe, acest lucru se poate valorifica și dezvolta în elaborarea declarațiilor comune, ecumenice ale Bisericilor creștine, precum și pentru dezvoltarea unei etici ecumenice. Sfânta Scriptură servește ca bază pentru dezvoltarea eforturilor ecumenice pentru o mărturie comună a Bisericilor cu privire la provocările societății.

Schardien este de părere că în cadrul unui text oficial, alegerea citatelor biblice ar trebui să fie transparentă și însoțită neapărat de „o profundă reflecție hermeneutică, care să se confrunte cu profiulul confesional în cauză.”³⁰ Morala ortodoxă se raportează și la alte izvoare pe lângă Sfânta Scriptură, și anume, în special, pe Sfânta Tradiție, adică pe teologia Sfinților Părinți, și pe rațiune. Problema folosirii acestor izvoare este că ele sunt folosite pentru a susține și a argumenta o poziție etică, fără ca ele să fie puse într-o relație clară cu poziția pe care o susțin.

Utilizarea argumentelor patristice este bine-venită, dar trebuie să existe o legătură clară între acestea și ceilalți factori ai formulării unei decizii etice. Tot Schardien deplânge lipsa reflecției în ceea ce privește recursul la alte izvoare decât Sfânta Scriptură,³¹ deoarece se exclude șansa ca ele să fie făcute accesibile și pentru celelalte confesiuni, ceea ce este și o pierdere a propriei identități de argumentare.

BOR folosește în documentele sale multe argumente din Sfânta Tradiție sub forma canoanelor și scrierilor Sfinților Părinți. Pe lângă Sfânta Scriptură, Sfânta

---

²⁸ *Ibidem*, p. 442.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, p. 443.

³¹ Bisericile Ortodoxe și cea Romano-Catolică nu folosesc întregul spectru al Rațiunii și al Tradiției, pentru a-și profila cât mai exact poziția lor cu privire la o temă a Bioeticii. Vezi Stefanie Schardien, *Sterbehilfe als Herausforderung für die Kirchen. Eine ökumenisch-ethische Untersuchung konfessioneller Positionen*, p. 443-444.

Tradiție este normativă pentru credința creștinului ortodox. Textele Sfinților Părinți sunt de o importanță majoră pentru dezvoltarea antropologiei ortodoxe, pentru că în acest cadru terminologia trinitară și cea hristologică a devenit mediu al conținuturilor antropologiei. Încă un motiv pentru utilizarea lor este faptul că Sfinții Părinți s-au pronunțat asupra multor aspecte ale vieții omenești și de aceea în scrierile lor se găsesc principiile dogmatice și etice necesare unei judecăți morale, precum și faptul că ei au rămas prin opera lor subiecte ale Teologiei ortodoxe până astăzi. După Schardien, Morala ortodoxă nu a reușit întotdeauna să profite de această dimensiune.

Acestor observații ale lui Schardien li se alătură și un teolog ortodox, care este de părere că transmiterea, medierea Sfinților Părinți trebuie să fie una hermeneutică. De ceea ce are nevoie Morala ortodoxă este o reflecție asupra problemelor societății actuale bazată pe teologia Sfinților Părinți: „O sinteză între trezvia Sfinților Părinți pentru epoca lor și între atenția noastră vis-a-vis de societatea actuală și schimbările ei, cu toată nedreptatea și cinismul care există, este ceea ce trebuie să caute o Teologie Socială”³².

e. Utilizarea principiilor etice

Bisericile nu pierd din vedere cele patru principii ale bioeticii: a nu vătăma, a face binele, autonomia și dreptatea, așa cum au fost ele formulate și propuse de Beauchamp și Childress pentru rezolvarea conflictelor bioetice. Ele le folosesc în documentele lor, chiar dacă nu o fac în mod explicit. Aceste principii de bază se intersectează cu elementele creștine ca iubirea aproapelui, libertatea, ameliorarea durerii, ș.a. De aceea este de la sine înțeles de ce au fost integrate în structura argumentațională a declarațiilor bisericești.

Principiul autonomiei, ca să dăm un singur exemplu, este folosit adesea în discuțiile în legătură cu eutanasia, atunci când se pune în vedere legătura dintre dreptul la autodeterminare și îngrijire. Intersectările teologice își au locul lor în antropologia creștină, în imaginea creștină despre om, ceea ce constituie obiectul altui capitol.

Declarațiile comune ale EKD și a Conferinței Episcopilor Catolici fac uz și de principii ale teologiei Romano-Catolice, ca de exemplu principiul personal, principiul solidarității, principiul subsidiarității și principiul binelui comun, așa cum observă Kreß.³³ Aceste patru principii, datorită conținutului cultural și social-filosofic, precum și a structurii de fundamentare bazat pe dreptul natural, au un nivel mare de plauzibilitate și relevanță în societatea noastră.

---

³² Radu Preda, „Sozialtheologie. Eine Herausforderung für die orthodoxe Kirche am Beispiel Rumäniens”, în Ingeborg G./Gassner F (Hg), *Solidarität und Gerechtigkeit. Ökumenische Perspektiven*, Ostfildern, 2007, p. 114.

³³ H. Kreß, „Gemeinsame Erklärungen der katholischen und evangelischen Kirche zur Ethik. Verbindliche Lehre oder argumentative Wertorientierung?”, p. 130.

Un alt principiu, care a crescut în însemnătate în ultimul timp, este principiul sustenabilității (introdus în 1983 de către ONU), care se poate dezvolta în mai multe direcții, și anume pe nivelul echității în cadrul aceleiași generații și pe nivelul dreptății pentru generațiile viitoare. Etica valorilor nu mai este respinsă de către EKD datorită folosirii ei de către Biserica Romano-Catolică, ci ea începe să joace un rol mai mare și în etica evanghelică.³⁴

Din câmpul Teologiei Morale catolice vin principiile proporționalității mijloacelor, precum și cel al acțiunii cu dublu efect. Chiar dacă EKD nu le întrebunțează, Biserica Ortodoxă face uz de acestea. Bunăoară, pentru susținerea formei indirecte și pasive a eutanasiilor și pentru motivarea întreruperii de sarcină, atunci când viața mamei se află în pericol, se aplică adesea principiul dublului efect ca și argument moral. Teologi ortodocși precum Pr. John Breck recurg la acest principiu atunci când tratează cazuri conflictuale speciale.³⁵ Probabil, la același rezultat s-ar ajunge și cu ajutorul principului economiei, când intră în joc unul dintre cele două principii menționate mai sus, chiar dacă actul nu ar fi întotdeauna același.

Ca critică adusă prezentării principiilor Teologiei evanghelice se poate obiecta cu privire la criteriile care sunt luate în considerare la evaluarea proporționalității mijloacelor și care ar fi locul factorilor economici în această constelație.³⁶ În prezentarea aspectelor etice, care se întâlnesc în declarațiile EKD și în documentele românești, este de constatat că există elemente comune. Acest lucru subliniază congruența declarațiilor, mai ales a celor care pe baza antropologiei și a elementelor teologico-etice, ca dragostea, responsabilitatea sau existența personală, au în dezbateră bioetică o poziție pentru protejarea vieții și a demnității persoanei umane. Diferențele dogmatice nu sunt așa de puternice ca să poată rupă această congruență și acest lucru este un semn pentru societate, cum că în pofida diferențelor doctrinare se poate oferi un răspuns comun la provocările moderne din partea confesiunilor creștine.

Desigur, prin aceasta punctele specifice fiecărei confesiuni nu vor fi abrogate, dar rămâne impresia că poziția unei confesiuni se intersectează cu poziția altor confesiuni, chiar dacă fiecare Biserică își impune puternic profilul propriu atunci când tratează și dezvoltă o temă bioetică. La aceasta contribuie major și faptul că Sfânta Scriptură este un izvor comun al reflecțiilor etice. Acesta este un fundament comun pe care Bisericile creștine pot zidi împreună și prin aceasta să ajungă la o receptivitate mai mare a mesajului lor nu doar între proprii membrii, ci mai ales să convingă în toate straturile societății.

---

³⁴ *Ibidem*, p. 131.

³⁵ Vezi Breck J., *Darul sacru al vieții*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001.

³⁶ S. Schardien, *Sterbehilfe als Herausforderung für die Kirchen. Eine ökumenisch-ethische Untersuchung konfessioneller Positionen*, p. 43.

Diferența că, pe de o parte, Biserica Romano-Catolică și Bisericile Ortodoxe pot elabora o poziție uniformă în raport cu o temă și, pe de altă parte, faptul că EKD, pe baza pluralismului ei, poate integra mai multe poziții, trebuie să servească interogării critice, dacă această interacțiune nu ar duce la o declarație mai bună și fundamentală pentru fiecare Biserică.

Stefanie Schar dien vede în pluralism șansa prin care se oferă credincioșilor puncte de bază și principii bine argumentate³⁷, în locul unui verdict deja hotărât, pentru a arăta o imagine unitară, ca în cazul Bisericii Romano-Catolice sau a celor Ortodoxe. În consecință, Bisericile pot comunica imaginea unei căutări autentice și meditate a răspunsurilor prin profilarea propriei poziții. Totodată, se vor arăta prin aceasta avantajele unei etici „ca o știință profilată confesional și relevantă ecumenic”.³⁸

Rezultate ecumenice și întrebări deschise în dialogul ecumenic

Noile evoluții în biomedicină și în genetică trebuie înțelese de către Biserici ca o provocare la nivel european. Nu este suficient dacă Biserici locale sau anumite instituții iau poziții față de aceste provocări și nu este nici destul dacă colaborarea funcționează doar la nivel regional ecumenic sau național. „Temele europene și noile evoluții cer totuși un răspuns ecumenic la nivel european.”³⁹

Analiza prezentată în rândurile de față a declarațiilor a două confesiuni, din două țări cu tradiții și experiențe diferite în cadrul dezbaterii din societate, a scos la iveală mai multe elemente care vorbesc despre posibilitatea, pe viitor, a unor declarații comune și ecumenice. Rezultatele acestei analize a constatat multe asemănări, ba chiar și potriviri ale Bisericilor cu privire la întrebările Bioeticii. Suprapunerea acestor poziții rămâne în ciuda accentelor diferite în justificarea argumentelor teologice și etice, ca, de exemplu, în cadrul reflecțiilor antropologice și a însemnătății lor morale.

Multe asemănări s-au constatat în stabilirea scopului, în motivațiile și în cerințele juridice în legătură cu o anumită temă. La acestea se pot număra și folosirea izvoarelor comune cum ar fi Sfânta Scriptură, rațiunea, folosirea principiilor etice în elaborarea unei judecăți etice și pentru atingerea unui scop comun. Străduința confesiunilor creștine pentru elaborarea unei etici, care are ca principiu suprem respectarea valorilor și a demnității umane, este un semn că Bisericile au înțeles avantajul de a realiza și schimba ceva împreună în societate în loc să lupte fiecare singură.

---

³⁷ S. Schar dien, *Sterbehilfe als Herausforderung für die Kirchen. Eine ökumenisch-ethische Untersuchung konfessioneller Positionen*, p. 445.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ U.H.J. Körtner, „Sterben in der modernen Stadt, gesellschaftliche, kulturelle und religiöse Rahmenbedingungen von palliative care”, în *Zeitschrift für Evangelische Ethik* 48 (2004), p. 199.

În raport cu eutanasia, de exemplu, este de constatat că formele mișcării centrelor de îngrijire (hospice) este un semn de ecumenism trăit pe viu, deoarece acolo oameni din diferite confesiuni muncesc împreună și urmăresc același scop. Aceeași concluzie o putem trage împreună cu Sardaryan,⁴⁰ și anume că elementele argumentării etice și, în special, cele ale antropologiei creștine sunt acelea care contribuie la convergența declarațiilor bisericești despre Bioetică și prin aceasta au deschis posibilitățile unei voci comune a Bisericilor în societate.

Pe lângă aceasta, mai există anumite diferențe între pozițiile celor două Biserici. Aceste diferențe se regăsesc în punctele specifice fiecărei Biserici, în argumentația lor și în consecințele practice și etice individuale, însă ele caracterizează specificul fiecărei confesiuni și nu trebuie, este de părere Sardaryan, să fie înțelese neapărat ca ceva ce separă Bisericile.⁴¹ După analiza pozițiilor cu privire la problemele bioetice în Republica Federală Germania, acest autor consideră că ceea ce confesiunile creștine au în comun de oferit ar trebui să contribuie la dezvoltarea principiului „să învățăm unul de la celălalt”.⁴² Prin aceste diferențe și convergențe dintre confesiunile creștine, fiecare Biserică poate învăța să-și clarifice și definească mai bine propria poziție.

Declarațiile comune ale Bisericii Romano-Catolice și a EKD conțin și ele multe divergențe, dar sunt prin aceasta martore ale muncii comune a două confesiuni. Alte deosebiri în aceste declarații comune se întâlnesc la teme precum căsătoria și etica sexuală, fecundarea *in vitro*, avortul (a se vedea evaluarea din punctul de vedere al dreptului penal și practica consilierii, deși ambele poziții sunt pentru protecția embrionului) ș.a. Ceea ce este important este faptul că declarațiile comune fac cunoscute aceste diferențe. Ele servesc credibilității și autenticității documentelor și fac un serviciu argumentației provocând noi discuții; toate aceste aspecte corespund unei culturi etice a dialogului.⁴³ Prin aceasta se respinge logica „ecumenismului de întoarcere” și se face un pas mai departe. Pe baza deschiderii și respectului reciproc, declarațiile comune oferă multe șanse și pot fi deschizătoare de drum, nu doar în raport cu temele propuse, ci și în legătură cu principiile normative și metodologice.

Dacă până acum o Biserică nu a reușit să-și impună poziția în societate, atunci, este de părere Schardien, aceasta să-și prezinte cel puțin poziția bine profilată și diferențiată.⁴⁴ Prin profilare se respinge bănuiala de compromisuri false și de repetiție. Așa câștigă propria poziție în transparență și lasă o impresie credibilă în societate.

---

⁴⁰ D. Sardaryan, *Bioethik in ökumenischer Perspektive*, p. 236.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ H. Kreß, „Gemeinsame Erklärungen der katholischen und evangelischen Kirche zur Ethik. Verbindliche Lehre oder argumentative Wertorientierung?”, p. 129.

⁴⁴ S. Schardien, *Sterbehilfe als Herausforderung für die Kirchen. Eine ökumenisch-ethische Untersuchung konfessioneller Positionen*, p. 449.

Schardien accentuează diferențele care corespund modelului de „diversitate reconciliată”.⁴⁵ În acest sens, se poate folosi o altă noțiune, și anume cea de „consens diferențiat”, pentru a caracteriza realitatea declarațiilor bisericești. Ea ținește spre un consens în poziția de bază legată de o anumită problemă bioetică, dar această poziție de bază este argumentată și întemeiată diferit de către fiecare confesiune. Păreră mea este că aceste modele sunt doar variante ale aceluiași principiu ecumenic și aceeași lucrare a Duhului Sfânt, și anume de a păstra unitatea în diversitate.

Un alt aspect de discutat îl constituie diferențele din cadrul aceleași confesiuni, diferențe care pot surprinde pozițiile romano-catolice sau ortodoxe, în timp ce pentru viziunea evanghelică sunt un semn caracteristic al Protestantismului.

Toate aceste observații semnalizează nevoia de a medita și mai intens asupra asemănarilor și diferențelor dintre Biserici și dintre pozițiile lor etice de bază. Dialogul nu trebuie purtat doar între Biserici, ci și în interiorul propriei confesiuni. Rezultatul ar fi consolidarea propriei poziții și o mai bună cântărire a propriilor argumente. Acesta ar fi primul pas și, după părerea mea, aceasta ar trebuie să fie munca comisiilor de etică ale BOR. Biserica Română a avut curajul să elaboreze trei poziții bioetice, dar analiza acestora arată că e nevoie de recuperarea și adâncirea felului ei propriu de argumentare, pentru ca să poată livra pe viitor poziții fundamentate cu privire la provocările societății în care trăim. Această lucrare vrea să îndemne la reflectarea critică a propriei poziții pentru a învăța ceva din aceasta.

Exemplul lungii tradiții de publicare a pozițiilor cu privire la bioetică în Republica Federală Germania și experiența colaborării ecumenice în cazul declarațiilor comune pot să-i fie de ajutor și BOR, ca să răspundă prompt și complet la o anumită problemă. Sincronizarea muncii comisiilor de etică la o agendă internațională și interdisciplinaritatea ar putea fi un câștig mare pentru etica socială și pentru bioetică în România.⁴⁶ Acest proces de învățare în domeniul bioeticii oferă o șansă pentru BOR în a-și dezvolta, pe de o parte, reflecția bioetică ca o parte importantă a Teologiei, iar pe de altă parte, posibilitatea mărturisirii, a prezentării ei în noua societate democratică românească.

Concluzionând, confesiunile creștine au mult spațiu la dispoziție pentru confruntări fructuoase în domeniul problemelor de bioetică și ale antropologiei. Pentru construirea unei bioetici ecumenice este necesar dialogul dintre Biserici și cel al Bisericilor cu știința. Dacă acesta reușește, chiar și într-o măsură mai mică, atunci și vocea Bisericilor va avea un ecou mai mare în societate.

---

⁴⁵ *Ibidem*, p. 453.

⁴⁶ Vezi critica lui Radu Preda la pozițiile BOR. Radu Preda, „Tradiție și modernitate în dezbateră bioetică actuală. Considerații social-teologice”, în *Ortodoxia*, seria a II-a, 1 (2009), nr. 3, p. 151.

Cu privire la consecințele documentelor de bioetică, este de reținut că ele au influențat relația Bisericilor cu societatea în diverse moduri, iar această influență se întinde de la critică și până la integrare. Mă alătur opiniei lui Schardien⁴⁷ că de la poziția Bisericii cu privire la o anumită temă se așteaptă multă empatie și deschidere spre dialog, elemente care sunt foarte apreciate și în cadrul dialogului ecumenic.

---

⁴⁷ S. Schardien, *Sterbehilfe als Herausforderung für die Kirchen. Eine ökumenisch-ethische Untersuchung konfessioneller Positionen*, p. 449.